

Nefinansijsko izveštavanje o životnoj sredini i društvenoj odgovornosti

Non-financial reporting on the environment and social responsibility

Mirjana Mijoković

Univerzitet Singidunum, Beograd, Srbija / Singidunum University, Belgrade, Serbia

e-mail: mirjana.mijokovic.12@singimail.rs

orcid.org/0000-0002-8439-980X

Rad primljen / Received: 10.09.2022, Rad prihvaćen / Accepted: 03.11.2022.

Sažetak: Ovaj rad ima za cilj ispitivanje kvaliteta nefinansijskog izveštavanja u svetlu primene Direktive 2014/95/EU u zavisnosti od toga da li države primenjuju ili ne primenjuju pomenutu direktivu. Metoda istraživanja u ovom radu je analiza sadržaja, a predmet analize biće 26 uzorkovanih naučnih radova koji se bave NFI. Ova studija pokazuje da se kvalitet NFI povećava pri prelasku sa dobrovoljne na obaveznu osnovu. Ovaj rezultat pokazuje da pripremaoci mogu percipirati obavezni NFI kao sveobuhvatnu najbolju praksu za adekvatno izveštavanje o svojim društvenim, ekonomskim i ekološkim učincima. Doprinos ovog istraživanja je višestruk. Prvo, doprinosi računovodstvenoj literaturi o društvenim i ekološkim pitanjima koja se fokusiraju na procenu kvaliteta NFI. Drugo, doprinosi literaturi koja naglašava ulogu zakona, prinudnih i normativnih mehanizama u računovodstvenim sistemima i praksi izveštavanja. Treće, doprinosi istraživačkim prazninama literaturi vezanoj za korporativno izveštavanje kao posledici normativnih zahteva i o odnosu između regulacije i zakona, prinudnih i normativnih mehanizama unutar organizacija i država.

Ključne reči: Direktiva 95/2014/EU; nefinansijsko izveštavanje; zaštita životne sredine; obavezno otkrivanje.

Abstract: This paper aims to examine the quality of non-financial reporting in the light of the application of Directive 2014/95/EU depending on whether the states apply or do not apply the mentioned directive. The research method in this paper is content analysis, whereas the subject of research will be 26 sampled scientific papers dealing with NFI. This study shows that the quality of NFIs increases when switching from voluntary to mandatory. This result shows that preparers can perceive mandatory NFIs as comprehensive best practice for adequate reporting on their social, economic and environmental impacts. The contribution of this research is manifold. First, it contributes to the accounting literature on social and environmental issues that focus on assessing the quality of NFIs. Second, it contributes to the literature that emphasizes the role of laws, coercive and normative mechanisms in accounting systems and reporting practices. Third, paper contributes to research gaps in the literature related to corporate reporting as a consequence of normative requirement and the relationship between regulation and law, coercive and normative mechanisms within organizations and states.

Keywords: Directive 95/2014/EU, non-financial reporting, environmental protection, mandatory disclosure.

UVOD / INTRODUCTION

Čovek je u borbi s prirodom postigao velike rezultate, koji se ispoljavaju u razvoju proizvodnih snaga, što znači da se u izvesnom smislu smanjila zavisnost čoveka od prirode. Uspesi koje čovek postiže u borbi s prirodom, težeći da postigne što veće rezultate u procesu proizvodnje, uslovljeni su često relativno velikim ulaganjem u sredstva za proizvodnju. U vezi sa tim veoma je značajno da se u proizvodnji pored što veće produktivnosti postiže i

što veća rentabilnost, a da se pri tome vodi računa o zaštiti životne sredine (Kostić i dr., 2014). Postoje dve vrste ograničenih dobara: ljudski i neljudski resursi. Ljudski resursi obuhvataju sve vrste rada uključujući upravljanje ili preduzetništvo i oni koriste neljudske resurse za proizvodnju dobara i usluga. Neljudski resursi uključuju zemlju prirodne resurse (minerale, vodu), kapital i druge resurse kao što su tehnologija, informacije i vreme. Informacija je oskudan i skup resurs koji nikada nije bio besplatan.

Kompjuter je učinio skladištenje i pronalaženje informacija mnogo jeftinijim. Vreme je oskudan resurs jer je njegova količina stalna ali stvari koje možemo uraditi su brojne (Stamenković i dr., 2014). Mi moramo stalno vršiti izbor ali je vreme oskudno i ima troškove koje mi neizbežno nadodajemo kada pravimo izbor. Pored društveno-istorijskih uslova, o kojima je ranije bilo reči, na obim i strukturu potrošnje utiču i prirodni činioci. Pod prirodnim činiocima podrazumevamo uglavnom klimatske uslove i prirodno bogatstvo teritorije na kojoj čovek živi (Pavićević, Kljajić, 2021). Prirodno bogatstvo određene teritorije čine njene prirodne mogućnosti, kao što su, na primer: ukupne rezerve ruda, potencijalna energija njenih voda i vetra, njene šume, biljni i životinjski svet. Ukratko, tu spadaju svi oni prirodni uslovi koje bi ljudi mogli koristiti, ali koje iz bilo kojih razloga još ne koriste. Savremeni razvoj društva nalaže da se primene principi održivog razvoja u pogledu korišćenja materijalnih i energetske resursa, tako da se potencira sve veća primena alternativnih materijala i izvora energije, kao i reciklaže. Isti se mogu podeliti na one lokalnog karaktera koji između ostalog uključuju zagađenje vode i vazduha, buku, i uticaj na biljni i životinjski svet u zoni zaštite životne sredine, i na šire efekte koji se ogledaju u klimatskim promenama i uticaju ekstremnih događaja koji su njihov rezultat na stabilnost i trajnost društveno odgovornog poslovanja. Namera je da se potencira značaj primene principa održivog razvoja u izgradnji i održavanju zaštite životne sredine. U ostvarivanju zaštite životne sredine i upravljanja resursima, da se razmene iskustva i ostvari komunikacija različitih struka i da se promoviše sveobuhvatan pristup zaštiti životne sredine u svim fazama društveno odgovornog poslovanja (Mizdraković i dr., 2016). Društveno odgovorno poslovanje kada bi se prikazivalo u finansijskim izveštajima za poslovanje privrednih društava to bi imalo veliki značaj za investitore, zaposlene, kupce, vlasnike, dobavljače kao i lokalne zajednice. Na osnovu svega prethodnog, definisano je sledeće istraživačko pitanje: Da li je obavezna primena regulative iz oblasti nefinansijskog izveštavanja povezana sa kvalitetnijim izveštavanjem privrednih društava? Konkretno, cilj je dokazati da u slučaju obavezne primene privredna društva izveštavaju o pitanjima društveno odgovornog poslovanja uključujući i zaštitu životne sredine, a ukupna količina izveštaja i nefinansijskih informacija je obimnija. Struktura rada je sledeća, u prvom delu rada detaljnije ćemo analizirati ciljeve i koristi društveno odgovornog ponašanja privrednih društava sa aspekta zaštite životne sredine, a u narednom će biti prikazana metodologija istraživanja i rezultati sprovedenog istraživanja.

1. MATERIJALI I METODE / MATERIALS AND METHODS

1.1. *Regulativa vezana za nefinansijsko izveštavanje /*

Regulation related to non-financial reporting

Rastuće ekonomije u velikom delu zasnovane na nematerijalnoj ekonomiji, postaju osnovno pravilo za bolje rešavanje nefinansijskih informacija „jaza u izveštavanju privrednih društava“ (Ferramosca, Ghio, 2018). Prelazak sa finansijske i fizičke ekonomije na znanje, ljudsko, intelektualno i informaciono zasnovana ekonomija čini nefinansijsko obelodanjivanje mnogih aspekata kao što su imidž i ugled kompanije, strateška društvena odgovornost, saradnja i mreže, savezi, znanje i veštine zaposlenih, informacione tehnologije, posvećenost životnoj sredini, razvoj i istraživanje, strateške kombinacije i sinergije, robne marke, patenti, zaštitni znakovi, autorska prava, izgradnja pogodnih načina prodaje i distribucije, lojalnost, kupci, ugovori o licenciranju - ključnim informacijama za potencijalne i postojeće zainteresovane strane. Često, sve veće izdavanje složenih i novih propisa, sve veći poslovni konteksti i konkurencija, rizične operacije firme i njene strategije strancima otežavaju potpuno razumevanje ekonomskih, nefinansijskih i finansijskih uslova firme kada „kvantitativni“ finansijski izveštaji nisu dopunjeni „kvalitativnim“ (ili narativnim) obelodanjivanjem. Što se tiče nefinansijskih obelodanjivanja, uglavnom se diktiraju zahtevi EU za velike subjekte, o tome kako funkcionišu i njihov ekološki i društveni angažman (Vićentijević, 2021). Kako je gore navedeno, ključni opseg dobrovoljnog objavljivanja je podrška svim relevantnim zainteresovanim stranama (npr. klijentima, investitorima, poveriocima, regulatorima, dobavljačima) u oceni nefinansijskih učinaka entiteta, na kraju usmerenom ka jačanju njihovog odgovornog stava. Direktiva 2014/95/EU se odnosi na obelodanjivanje nefinansijskih informacija i informacija o raznovrsnosti od strane određenih velikih privrednih društava i grupa, od kojih se od 2018. godine traži da ovo obelodanjivanje prikažu u godišnjim izveštajima. „Novo“ obelodanjivanje podataka koje moraju obaviti veliki subjekti obuhvata: pitanja životne sredine (npr. zagađivanje vazduha, obnovljiva energija, emisije gasova sa efektom staklene bašte) i pitanja u vezi društvenih mera preduzetih radi osiguranja rodne ravnopravnosti, kao i dijalog sa kompanijama, socijalni dijalog, bezbednost i zdravlje na radu; obelodanjivanje podataka o poštovanju ljudskih prava vezano sa korupcijom i podmićivanjem (npr. sprečavanje zloupotreba ljudskih prava i sredstva za borbu protiv prakse podmićivanja i korupcije). Ova obelodanjivanja se mogu prikazati kroz nefinansijske izveštaje ili kroz specifičan izveštaj, kao što je izveštaj menadžmenta. U toku pripreme ovih izveštaja subjekti se mogu oslo-

niti na nekoliko elemenata, Direktiva 2014/95/EU prvenstveno naglašava „nacionalne sadržaje, zasnovane na uniji, sadržaje kao što je Šema ekološkog upravljanja i revizije (EMAS) ili međunarodne sadržaje, kao što su Globalni dogovor Ujedinjenih nacija (UN), glavni aspekti o ljudskim pravima i poslovanju koji primenjuju 'protect, respect and remedy' Okvir, Smernice Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD) za multinacionalna privredna društva, Međunarodna organizacija za standardizaciju ISO 26000, Tripartitna deklaracija međunarodnih organizacija rada o multinacionalnim privrednim društvima i socijalnoj politici, Global Reporting inicijativa, ili drugi priznati međunarodni okviri“. Međutim, Direktiva potvrđuje značaj fenomena „grupnog mišljenja“ koji može proisteci iz složenosti veština i perspektiva organa kontrole i upravljanja. U tom cilju kategorički ističe da zahteva otkrivanje onih informacija koje mogu sprovesti pritisak na entitete u razvoju veće različitosti odbora (npr. u pogledu obrazovanja, pola, starosti, iskustva članova). S obzirom da su ove informacije striktnije povezane sa pitanjima korporativnog upravljanja, treba ih integrisati u izjavu o korporativnom upravljanju, kako to traži Direktiva 2013/34/EU, pa čak i kroz entitet koji ne sprovodi politike različitosti, u svakom slučaju treba jasno navesti zašto je to tako.

1.2. Metodologija / Methodology

Svrha ovog članka je istraživanje područja standardizacije nefinansijskog izveštavanja u smislu specifičnosti njene regulacije na različitim kontinentima i državama. Primenjeni metod istraživanja biće analiza sadržaja dela naučne literature koja se odnosi na standardizaciju nefinansijskog izveštavanja. Ovaj metod istraživanja daje rezultate u slučajevima kada se kroz kritičku analizu sadržaja naučnih radova mogu izvesti određeni zaključci, u ovom slučaju vezano za obim i kvalitet nefinansijskog izveštavanja kada je u pitanju obavezna i dobrovoljna primena regulative EU. Predmet istraživanja biće naučni radovi iz država koje su članice EU i naučnih radova iz država koje su kandidati za članstvo u EU i nefinansijskih informacija o privrednim društvima. Ovaj rad proučava predominantno evropsku fazu nefinansijskog izveštavanja sa regulatornog i praktičnog stanovišta. Članak na sveobuhvatan način odgovara na istraživačka pitanja. Tema ostaje zanimljiva i zasigurno će se dalje raspravljati na nivoima akademske rasprave, međunarodnih organizacija i poslovne prakse. Prva faza istraživanja zasnovana je na metodi analize i kritika literature, biće pripremljena u oblasti predmeta, uključujući odnose između glavnih koncepata izveštaja o nefinansiranju i održivosti. Obuhvatajući pojedinačne države, zatim upoređivanje po dve članice

EU, a zatim analiza različitih kontinenata. Ističući pitanja odgovornosti u kontekstu obaveznih NFI i njegovih veza sa poverenjem, ova studija postavlja slučaj za pomeranje fokusa istraživanja i prakse sa računovodstvenih propisa na promene računovodstva zasnovane na odgovornosti. U ovoj fazi kriterijum zasnovan na identifikaciji relevantne literature korišćenjem eksplicitnih i ponovljivih kriterijuma za uključivanje i isključivanje, podržani procenom kvaliteta preglednih studija i jačina njihovih nalaza. U drugoj fazi razmatraju se izveštavanje i diseminacija (uključujući izveštaje, preporuke i sprovođenje dokaza u praksi). Svrha i cilj analize su već utvrđeni u uvodu u rad. Ostatok ovog odeljka o metodi fokusira se na korišćeni pristup da se identifikuje i izabere najrelevantnija literatura (I faza). Termin koji je izabran za pretragu naučnih radova koji će biti predmet analize je „nefinansijsko izveštavanje“, a pretraga je vršena uz pomoć platformi Google Scholar, Google Akademik i ResearchGate. Na osnovu analize apstrakata i zaključaka odabrano je 26 radova koji se najdirektnije odnose na istraživačko pitanje. Prva analiza je dala oko 5000 rezultata i to analizom naslova, a zatim se analizom apstrakata i zaključaka došlo do 226 radova. Naredni deo rada (faza II) predstavlja analizu zasnovanu na relevantnim podacima izdvojenim iz odabranih članaka.

2. REZULTATI I DISKUSIJA / RESULTS AND DISCUSSION

Cilj ovog rada je da pruži najnovija dostignuća u akademskoj i stručnoj raspravi o kvalitetu otkrivanja NFI. Ova analiza je vođena potrebom da se istaknu dimenzije kvaliteta NFI koje bi trebalo uzeti u obzir radi poboljšanja postojećeg regulatornog okvira ka transparentnijem obelodanjivanju. Nalazi pokazuju da postoji zajednički konsenzus između naučne literature i priloženih radova o potrebi da se poboljša perspektiva dvostruke materijalnosti, da se obezbede specifični sadržaji o pitanjima održivosti, da se razjasni relevantnost NFI-ja, i da integriše NFI u izveštaj o upravljanju. Postoji usklađenost vezana za blagovremenost u korist procedure upravljanja rizikom i pristupa koji gleda u budućnost. Otkrivanje rizika je uglavnom narativne i vlasničke prirode, shodno tome, njihova tačnost i sigurnost su izuzetno važni kako bi se sprečilo da obelodanjivanja postanu osnova i izgube relevantnost. On pruža regulatorima i onima koji postavljaju standarde znanje za izgradnju opšteprihvaćene definicije NFI. Kreatori politike, regulatori, praktičari i akademci mogu doprineti uspostavljanju definicije sledeći tri pristupa: regulatorni, otvoreni i adaptivni. Ovo može pomoći da se izbegne rizik od nedostatka informacija u očekivanjima zainteresovanih strana, zahtevima regulatora i izveštavanju NFI u praksi.

Tabela 1 - Osnovni zaključci iz analize sadržaja teksta odabranih naučnih radova
Table 1 - Basic conclusions from the content analysis of selected scientific works

Godina	Autori	Osnovni zaključci
2021.	Halkos,G.; Nomikos,S.	Autori vrše analizu trendova za sve kontinente istražujući srednju promenu u svim sektorima i u velikim multinacionalnim i u malim, srednjim privrednim društvima sa globalnim odgovornostima za izveštavanje, predstavljen je i diskutovan predloženi izmenjeni nacionalni indeks DOP-a. Pokazalo se da je Evropa proteklih godina prešla iz faze punog rasta u fazu opadanja. Sličan, ali manje izražen trend evidentan je u slučajevima Okeanije i Severne Amerike, dok se pokazuje da je Azija u fazi širenja sa stalnom ekspanzijom. Latinska Amerika, Karibi i Afrika dostigli su potpunu zrelost.
2019.	Ioanis,I.; Serafeim,G.	U radu se istražuju implikacije propisa koji nalažu obelodanjivanja informacija o životnoj sredini, socijalnim pitanjima i upravljanju (ESG) u Kini, Danskoj, Maleziji i Južnoj Africi koristeći procenu različitosti u posebnim uzorcima koji odgovaraju rezultatima sklonosti. Ovi rezultati sugeriraju da čak i u odsustvu propisa koji nalaže usvajanje garancija ili posebnih smernica, firme traže kvalitativna svojstva uporedivosti i kredibiliteta.
2021.	Posadas, S.; Tarquinio,L.	Komparativna analiza je otkrila progresivno smanjenje nivoa obelodanjivanja podataka za italijanske kompanije u poređenju sa španskim kompanijama, za koje je otkriveno proširenje obelodanjivanja podataka. Ovo je jedna od retkih studija koja koristi trogodišnju longitudinalnu analizu za ispitivanje uticaja Direktive EU na nivou države.
2019.	Venturelli,A.; Caputo,F.; Leopizzi,R.; Pizzi,S.	Prema Direktivi 2014/95/EU o nefinansijskim informacijama (NFI), od 2017. godine nadalje, velike kompanije država članica EU će morati da dostave niz društvenih, ekoloških i upravljačkih podataka. Nalazi pokazuju da je Velika Britanija usklađenija od Italije.
2019.	Mion,G.; Loza Adauí,C.	Ova studija je istražila efekat uvođenja obavezne NFD na SRQ fokusirajući se na efekte novog zakonodavstva (Direktiva 2014/95/EU) uvedenog u Italiji i Nemačkoj. Rezultati 132 zapažanja pokazali su da se kvalitet izveštavanja o održivosti povećao nakon implementacije zakona o obaveznom NFD-u. Uzorkovane kompanije koje obelodanjuju nefinansijske informacije putem prakse i izveštavanja o održivosti pružaju tržištima podatke o svojim društvenim, ekološkim i upravljačkim učincima.
2021.	Caputo,F.; Pizzi,S.; Ligorio,L.; Leopizzi,R.	Studija usvaja empirijski pristup za procenu informacija o životnoj sredini, koja predstavlja jedno od glavnih pitanja koja se tiču nefinansijskih izveštaja koje su pripremili evropski italijanski subjekti od javnog interesa (PIE) u skladu sa Direktivom 2014/95/EU. Rezultati potvrđuju ukupan stav da se izbegne otkrivanje nepovoljnih ili nedostupnih informacija o životnoj sredini kroz strategije upravljanja utiscima.
2021.	Carungu,J.; Di Pietra,R.; Molinari,M.	Ova studija pokazuje da se kvalitet NFR-a ne povećava pri prelasku sa dobrovoljne na obaveznu osnovu, posebno za 25% italijanskih kompanija koje objavljuju dodatne izveštaje o planovima i održivosti.
2020.	Caruto,F.; Leopizzi,R.; Pizzi,S.; Milone,V.	Direktiva je transponovana u italijanski kontekst kroz zakonodavnu uredbu 254/2016. Prateći dokaze prethodno prikupljene iz drugih jurisdikcija uočen je visok stepen skepticizma kod akademaca što otvara debatu o efikasnosti ovog oblika propisa.
2020.	Tarquinio,L.; Posadas,S.	Ovaj rad ima za cilj da osmisli značenje i važnost definicije NFI-a istražujući kako je ovaj pojam definisan u literaturi i istražujući kognitivne percepcije naučnika o njegovom značenju. Sistematski pregled literature o definicijama NFI integrisan je sa anketom na uzorku italijanskih naučnika koji rade na temi istraživanja NFI.
2021.	Zarzycka,E.; Krasobohska, J.	Istraživanje na velikim pravnim licima od javnog interesa iz Poljske potvrđuje značaj aktera zainteresovanih za pitanja životne sredine za korporativne odluke u vezi sa otkrivanjem KPI-a za životnu sredinu. Prema rezultatima studije, uzorci kompanija pružaju različite ekološke pokazatelje.
2021.	Stawicka,E.; Paliszkiwicz, J.	Rezultati istraživanja pokazuju da mnogi preduzetnici u Poljskoj, koji predstavljaju mala, srednja (MSP), pa čak i velika privredna društva potcenjuju značaj društveno odgovorne aktivnosti. Velika većina anketiranih privrednih društava, posebno velika, priprema društvene izveštaje koji proizilaze iz obaveza: zahteva Direktive 2014/95/EU. Vrednost leži u činjenici da članak predstavlja odabrane rezultate istraživanja o različitim aspektima vezanim za društveno izveštavanje i prenošenje društvenih i ekoloških aktivnosti zainteresovanim stranama.
2021.	Belenesi,M.; Bogdan,V.; Popa,D.	Njihov pristup se fokusirao na analizu sadržaja nefinansijskih informacija koje su prijavile kompanije koje kotiraju na berzi u Rumuniji, i meru prosečnog stepena otkrivanja o ekološkim, društvenim, ekonomskim i upravljačkim pokazateljima (ECEG).

2020.	Omazić,M.; Markota, Vukić,N.; Ravlić,Ivanović, I.; Cigula,K.; Marszalek,V.; Rosler,B.	Od 1. januara 2017. god. Zakon o računovodstvu je učinio nefinansijsko izveštavanje obavezujućim, donošenjem ovog zakona implementirana je Direktiva 2014/95/EU. Glavni cilj ove inicijative bio je uspostaviti redovnu i sistematsku analizu nefinansijskih izveštaja u Hrvatskoj, kao i ponuditi preporuke za njegovo unapređenje u cilju povećanja konkurentnosti hrvatskih kompanija.
2020.	Mijoković,M.; Knežević,G.; Mizdraković, V.	Velika javna društva iz Srbije čiju reviziju su obavljali revizori Velike četvorke i koje imaju bolje finansijske performanse imaju i višu vrednost indeksa korporativne društvene odgovornosti.
2017.	Knezevic,G.; Pavlovic,V.; Stevanovic,S.	Ispostavlja se da samo jedna kompanija, od kompanija koje ulaze u sastav korpe Belex 15 na Beogradskoj berzi sastavlja poseban izveštaj o održivom razvoju na osnovu GRI standarda. Imajući u vidu odsustvo prakse adekvatnog obelodanjivanja nefinansijskih informacija, a čini se i same svesti o njihovom značaju. Implementacijom zahteva Direktive 2014/95/EU znači da će društva morati da razviju sistem prikupljanja podataka, kao i da razviju i primene adekvatnu metodologiju obračuna indikatora performansi i njihovo praćenje i izveštavanje. Sve ovo je na dobrovoljnoj osnovi i veoma je nisko.
2020.	De Silva Lokvjaduge, Chitra, S.; De Silva, K.	Sa novim pravilima o uvrštavanju na Australiskoj berzi hartija od vrednosti (ASX), kompanije koje su navedene na ASX-u očekuje se da će se pridružiti novim zahtevima za otkrivanje rizika u oblasti zaštite životne sredine i upravljanja (ESG).
2021.	Cupertino, S.; Vitale,G.; Ruggiero,P.	Direktiva 2014/95/EU ima opšte pozitivne efekte ublažavanja odnosa između nefinansijskih i finansijskih učinaka, uzimajući direktne troškove izazvane ostvarivanjem nefinansijskih učinaka. Ovaj rad je među prvima koji istražuju uticaj obaveznog NFD-a na odnos između nefinansijskih i finansijskih učinaka na berzama u EU.
2019.	Jody,G.; Riedl,E.; Serafeim,G.	Ispituju reakciju tržišta kapitala na događaje povezane sa usvajanjem Direktive u Evropskoj uniji (EU) koja nalaže povećanje nefinansijskog izveštavanja. Ova obelodanjivanja se odnose na ekološke, društvene i upravljačke performanse privrednih društava (ESG) i mogla bi se primeniti na firme koje kotiraju na berzama EU ili sa značajnim poslovanjem u EU.
2020.	La Torre,M.; Sabelfeld,S.; Blomkvist,M.; Dumay,J.	Analizirajući veze između poverenja, odgovornosti i računovodstva i izveštavanja, autori tvrde da je potrebno ispitati i ponovo razmisliti o upisu interesa u nefinansijske informacije (NFI) i njihovoj značajnosti u EU. Uzimajući u obzir izazove koje predstavlja kriza COVID-19, ova studija poziva na dalje istraživanje kako bi se istražila dijaloška odgovornost koja u osnovi podržava NFR kako bi se izbegla zamka fokusiranja na računovodstvene promene bez obzira na odgovornost.
2018.	Cullinan,C.; Mahoney,L.; Roush,P.	Autori u Sjedinjenim Državama nalaze pozitivan odnos između podrške predlozima za društveno odgovorno poslovanje koje sponzorišu akcionari i zabrinutosti za društveno odgovorno poslovanje, posebno u oblasti brige o društveno odgovornom poslovanju u životnoj sredini. Ovi rezultati delimično podržavaju perspektivu dovoljnosti koja uključuje zabrinutost legitimnosti akcionara.
2020.	Zeng T.	U poređenju sa drugim kompanijama koje kotiraju na berzi, firme koje kotiraju na berzi imaju viši nivo angažovanja DOP-a. U kanadskim porodičnim firmama čiji su članovi porodice izvršni direktori, predsednici ili predsednici odbora manje se bave društveno odgovornim poslovanjem.
2017.	Zhao,J.	Članak iz Velike Britanije kritički proučava nekoliko zakonodavnih mera koje podržava relevantna zakonodavna iskustva iz različitih jurisdikcija kao primeri trenutne primene zakona DOP-a na nacionalnom nivou, kako bi ponudili sveobuhvatno i potencijalno efikasno zakonodavstvo kroz predloge za prilagođavanje elemenata CSR.
2020.	Tsalis,T.; Nikolau,I.; Poulou,F.; Zhang,Y.; Evangelinos, K.	Ovaj rad objavljen u Australiji predlaže novi pristup za procenu korporativnog ekološkog profila u svetlu prakse upravljanja zaštitom životne sredine, ekološke performanse i prakse izveštavanja. Razvijena je fleksibilna metodologija vrednovanja i bodovanja. Zasniva se na skupu dobro definisanih indeksa i ekoloških pokazatelja koje je predložila Globalna inicijativa za izveštavanje (GRI) (Global Reporting Initiative), radi procene informacija objavljenih u izveštajima o društveno odgovornom privrednom društvu (CSR).
2019.	Junior,D.; Crisostmo,V.	Čini se da privredna društva iz Brazila koja su prema Brazilskoj politici zaštite životne sredine (PBMA) klasifikovana kako posluju u sektorima koji su potencijalno agresivniji prema prirodnom okruženju imaju veći stepen društvenog i ekološkog izveštavanja.

2021.	Kaplan,R.; Karthik,R.	Investitori, grupe za zastupanje, akademci i 200 izvršnih direktora američkog poslovnog okruglog stola zatražili su od korporacija da preduzmu dodatne mere pored uske potrage za vrednošću akcionara. Mnoge kompanije sada izdaju izveštaje ESG (zaštite životne sredine, društva i upravljanja). Ovi izveštaji su međutim, toliko širokog obima da ne uspeavaju da odgovore na jedinstvene izazove merenja u svakoj od sastavnih delova ESG-a.
2018.	Maues-Rossi,F.; Tiron-Tudor, A. Nicolo,G.; Zanellato,G.	Rezultati ističu da elementi sadržaja koji se zahtevaju Direktivom premašuju zahteve dva okvira smernice IIRF i GRI4, i da već postoji visok nivo usklađenosti velikih evropskih kompanija sa EUG. Posebna pažnja posvećena je društvenim pitanjima, pitanjima zaposlenih i zaštiti životne sredine.

Izvor: Podaci autora / Source: author's data

U cilju analize transparentnosti i kvaliteta nefinansijskog izveštavanja, a samim tim i kvaliteta korporativnog upravljanja, došlo je do pomaka sa dobrovoljne na obaveznu analizu i to najviše u razvijenim državama (SAD, Kanada, Australija). Članice EU su u obavezi da izveštavaju o nefinansijskim informacijama zbog primene Direktive 2014/95/EU i usvojenih i obavezujućih zakona. Dobrovoljno izveštavaju zemlje koje nisu članice EU jer ih ne obavezuju zakoni i Direktiva. U našem uzorku pozitivno se izveštava u 23 članka (0,885%), dok negativno izveštava 3 (0,115%).

Odgovornost je temeljni koncept za izgradnju poverenja u kontekstu korporativnog izveštavanja i pojavljuje se kao uobičajena tema koja povezuje savremene studije o Direktivi EU. Iako direktiva EU priznaje ulogu odgovornosti u praksi izveštavanja, ova studija tvrdi da se regulativa i praksa moraju odmaknuti od računovodstveno zasnovane koncepcije odgovornosti radi promovisanja računovodstvenih praksi zasnovanih na odgovornosti. Originalnost i vrednost leže u činjenici da članak predstavlja odabrane rezultate istraživanja o različitim aspektima vezanim za društveno izveštavanje i prenošenje društvenih i ekoloških aktivnosti zainteresovanim stranama. Žele donositi odluke na osnovu finansijskih i podataka o imovini iz tradicionalnih finansijskih izveštaja, informacija o usvojenim strategijama. To je takođe oblik transparentnog izveštavanja gde privredna društva formalno otkrivaju određene informacije koje se ne odnose na njihove finansije, uključujući informacije o ljudskim pravima, životnim sredinama, socijalnim i radnim pravima i borbi protiv korupcije. Pomaže organizacijama da izmere, razumeju i saopšte uticaje tih oblasti, kao i da postavle ciljeve i efikasnije upravljaju promenama. Koncepti, prema kojima organizacije u fazi izgradnje strategije uzimaju u obzir društvene interese i zaštitu životne sredine, kao i odnose sa drugim entitetima, postoje već dve decenije. Kombinovanjem ova dva elementa nastalo je stvaranje nefinansijskih izveštaja. Istraživanje u ovoj oblasti intenziviralo je uvođenje Direktive 2014/95/EU.

Obavezno izveštavanje nefinansijskih subjekata od strane izabranih subjekata dogodilo se za izveštaje za 2017. Ovo je trenutak preokreta za društvenu stranu poslovanja. Obelodanjivanja nisu dovoljno specifična da omoguće razumevanje pozicije kompanije i budućeg razvoja. Izveštaji se fokusiraju na predstavljanje opštih politika i obaveza, ali ne i na konkretne ciljeve, rezultati politika u odnosu na te ciljeve i posebne informacije o rizicima i uticajima. Analitičari ne žele više informacija, oni žele relevantne informacije. Nedostatak korisnih informacija nije samo zbog nedostatka jasnoće u zahtevima za izveštavanje, već i zbog načina na koji se oni primenjuju, načina na koji se izveštaji sastavljaju i od toga kolika je potražnja ili pritisak sa strane korisnika. Rezultati sugerišu da obavezno izveštavanje o društveno odgovornom poslovanju dovodi do promene u izveštavanju kompanija. Konkretno, više kompanija izveštava o pitanjima društveno odgovornog poslovanja, a ukupna količina izveštaja je povećana. Međutim, ovo ne ide zajedno sa povećanjem kvaliteta izveštavanja. Štaviše, rezultati ukazuju da su posledice promenjenog izveštavanja kompanija (tj. posledice drugog reda) nedovoljno istražene. Nalazi bi mogli biti od interesa za akademske istraživače, investitore i regulatore. Akademski istraživači su zainteresovani da otkriju kako usvajanje ISO 26000 može poboljšati finansijske performanse. Za investitore, rezultati pokazuju da je primereno da različite države usvoje smernice ISO 26000 i uvedu društvenu praksu u svoje aktivnosti.

ZAKLJUČAK / CONCLUSION

Metoda istraživanja u ovom radu je analiza sadržaja, a predmet analize bili su naučni radovi koji se bave NFI u državama koje u zavisnosti od toga da li države primenjuju ili ne primenjuju pomenutu direktivu. Rezultati su u skladu sa definisanom hipotezom i definisanom metodologijom. Oni sugerišu da obavezno izveštavanje o društveno odgovornom poslovanju dovodi do promene u izveštavanju kompanija. Konkretno, više kompanija izveštava o pitanjima društveno odgovornog poslovanja, a ukupna količina izveštaja je povećana. Međutim, ovo ne ide

zajedno sa povećanjem kvaliteta izveštavanja. Trebalo bi da postoji veća veza između finansijskih informacija i nefinansijskih informacija. Samo otkrivanje podataka, čak i ako je obavezno, nije dovoljno za postizanje promene u ponašanju kompanije. Greška je pokušavati koristiti zakonodavstvo o izveštavanju za upravljanje moralnom obavezom. Ovo upozorenje o finansijskom izveštavanju ispituje određene potencijalne uticaje pitanja zaštite životne sredine, društva i upravljanja (ESG) na finansijsko računovodstvo i izveštavanje subjekata u kontekstu postojećih računovodstvenih smernica i trenutnog regulatornog okruženja. S obzirom na povećano interesovanje za pitanja vezana za klimu, mnogi entiteti razvijaju poslovne strategije osmišljene da se pozabave evolutivnim okruženjem ESG-a. Pri tome će takođe morati da uključe razmatranja ESG-a pri sastavljanju svojih finansijskih izveštaja i osiguraju da se svi planovi ili obaveze u vezi sa ekološkim inicijativama razmatraju na dosledan način i za izveštavanje o održivosti i za pripremu finansijskih izveštaja. U EU to se trenutno menja s direktivom o otkrivanju nefinansijskih informacija i raznolikosti. Direktiva koja je stupila na snagu 2017. godine, postavlja zahteve za neke velike kompanije i grupe da otkriju informacije o politikama, rizicima i ishodima u vezi sa pitanjima životne sredine, socijalnih aspekata zaposlenih, poštovanja ljudskih prava, pitanja borbe protiv mita i korupcije, i raznolikosti u njihovom upravnom odboru. Tvrdimo da je potencijalno rešenje za probleme standardizacija izveštavanja i obavezno obelodanjivanje CSR informacija. Standardizacija i obelodanjivanje ne bi bili korisni samo za validno testiranje CSR odnosa, nego i za mnoge zainteresovane strane kada se bave ekonomskim odlukama.

LITERATURA / REFERENCES

- [1] Belenesi, M., Bogdan, V., & Popa, D. (2021). Disclosure Dynamics and Non-Financial Reporting Analysis. The Case of Romanian Listed Companies. *Sustainability*, 13(9), 4732. <https://doi.org/10.3390/su13094732>.
- [2] Caputo, F., Leopizzi, R., Pizzi, S., & Milone, V. (2020). The Non-Financial Reporting Harmonization in Europe: Evolutionary Pathways Related to the Transposition of the Directive 95/2014/EU within the Italian Context. *Sustainability*, 12(1), 92. <http://doi.org/10.3390/su12010092>.
- [3] Caputo, F., Pizzi, S., Ligorio, L., & Leopizzi, R. (2021). Enhancing environmental information transparency through corporate social responsibility reporting regulation. *Business Strategy and the Environment*, 30(4), 1-15. <http://doi.org/10.1002/bse.2814>
- [4] Carungu, J., Di Pietra, R., & Molinari, M. (2021). "Mandatory vs voluntary exercise on non-financial reporting: Does a normative/coercive isomorphism facilitate an increase in quality?" . *Meditari Accountancy Research*, 29(3), 449-476. <https://doi.org/10.1108/MEDAR-08-2019-0540>.
- [5] Cullinan, C., Mahoney, L., & Roush, P. (2018). *External CSR Rating Influences on Shareholder Voting Patterns for CSR Shareholder-Sponsored Proposals*. *Professional Responsibility and Ethics in Accounting*, Emerald Publishing Limited: Bingley, UK, 83-110.
- [6] Cupertino, S., Vitale, G., & Ruggiero, P. (2021). Performance and (non) mandatory disclosure: the moderating role of the Directive 2014/95/EU. *Journal of Applied Accounting*, 23(1), 163-183. DOI:10.1108/JAAR-04-2021-0115.
- [7] De Silva, L., Chitra, S., & De Silva, K. (2020). Emerging Corporate Disclosure of Environmental Social and Governance (ESG) Risks: An Australian Study. *Australasian Accounting, Business and Finance Journal*, 14(2), 35-50. DOI:10.14453/aabfj.v14i2.4
- [8] Ferramosca, S., & Ghio, A. (2018). *Accounting Choices in Family Firms: An analysis of influences and Implications*. Springer Nature: Springer International publishing AG, pp. 185-186.
- [9] Halkos, G., & Nomikos, S. (2021). Corporate social responsibility: Trends in global reporting initiative standards. *Economic Analysis and Policy*, 69, 106-117. DOI: 10.1016/j.eap.2020.11.008.
- [10] Ioanis, I., & Serafeim, G. (2019). The Consequences of Mandatory Corporate Sustainability reporting. In: *The Oxford Handbook of Corporate Social Responsibility: Psychological and Organizational Perspectives*, 452-489.
- [11] Jody, G., Riedl, E., & Serafeim, G. (2019). Market Reaction to Mandatory Nonfinancial disclosure. *Management Science*, 65(7), 3061-3084.
- [12] Kaplan, R., & Karthik, R. (2021). How to Fix ESG Reporting? *Harvard Business School Working paper*, No. 22-005.
- [13] Knezevic, G., Pavlovic, V., & Stevanovic, S. (2017). Reporting on sustainable development: Characteristic, disadvantages and perspectives in Republic of Serbia. *Poslovna Ekonomija*, 11(1), 83-102.
- [14] Kostić, M., Knežević, G., & Vukadinović, P. (2014). Životna sredina i održivi razvoj. *Ecologica*, 21(73), 93-96.
- [15] La Torre, M., Sabelfeld, S., Blomkvist, M., & Dumay, J. (2020). Rebuilding trust: sustainability and non-financial reporting and the European Union regulation. *Meditari Accountancy Research*, 28(5), 701-725.

- [16] Maues-Rossi, M., Tiron-Tudor, A., Nicolo, G., & Zanellato, G. (2018). Ensuring More Sustainable Reporting in Europe Using Non-Financial Disclosure - De Facto and De Jure Evidence. *Sustainability*, 10(4), 1162. <https://doi.org/10.3390/su10041162>.
- [17] Mijoković, M., Knežević, G., & Mizdraković, V. (2020). Analysing the link between CSR reporting and financial performance variables of Belgrade stock exchange companies. *TEME*, 44(4), 1369-1389. DOI:10.22190/TEME190513081M
- [18] Mion, G., & Loza Aduai, C. (2019). Mandatory Nonfinancial Disclosure and Its Consequences on the Sustainability Reporting Quality of Italian and German Companies. *Sustainability*, 11(17), 4612. DOI:10.3390/su11174612.
- [19] Mizdraković, V., Džamić, V., & Mizdraković, M. (2016). Ekološki aspekti otvaranja stečajnog postupka. *Ecologica*, 23(81), 68-72.
- [20] Omazić, M., Markota Vukić, N., Ravlić Ivanović, I., Cigula, K., Marszalek, V., & Rosler, B. (2020). The Analysis of the State of Non-Financial Reporting in Croatia in 2017 and 2018. *Journal for environmental thought and sociological research*, 29(2), 207-226. DOI:10.17234/SocEkol.29.2.3
- [21] Pavićević, M., & Kljajić, M. (2021). Kompleksna uzajamna povezanost sajber prostora i klimatskih promena. *Ecologica*, 28(101), 125-133. DOI:10.18485/ecologica.2021.28.101.19
- [22] Posadas, S., & Tarquinio, L. (2021). Assessing the Effects of Directive 2014/95/EU on Nonfinancial Information Reporting: Evidence from Italian and Spanish Listed Companies. *Administrative Sciences, MDPI*, 11(3), 1-28.
- [23] Stamenković, D., Kostić, M., Knežević, G., & Džamić, V. (2014). Ekološki računari i njihova upotreba sa ciljem poboljšanja energetske efikasnosti u obrazovnim ustanovama Republike Srbije. *Ecologica*, 21(76), 753-757.
- [24] Stawicka, E., & Paliszkievicz, J. (2021). Social Media in Communicating about Social and Environmental Issues - Non-Financial Reports in Poland. *Information*, 12(6), 220. <https://doi.org/10.3390/info12060220>.
- [25] Tarquinio, L., & Posadas, S. (2020). Exploring the term "non-financial Information": an academic view. *Meditari Accountancy Research*, 28(5), 727-749. DOI:10.1108/MEDAR-11-2019-0602.
- [26] Tsalis, T., Nikolaou, I., Konstantakopoulou, F., Zhang, Y., & Evangelinos, K. (2020). Evaluating the corporate environmental profile by analyzing corporate social responsibility reports. *Economic Analysis and Policy*, 66, 63-75. DOI:10.1016/i.eap.2020.02.009.
- [27] Venturelli, A., Caputo, F., Leopizzi, R., & Pizzi, S. (2019). The state of art of corporate social disclosure before the introduction of non-financial reporting directive: a cross country analysis. *Social Responsibility Journal*, 15(4), 409-423.
- [28] Viana Junior, D. B. C., & Crisóstomo, V. L. (2019). The Effects of Voting Ownership concentration on Social and Environmental Disclosure: Empirical Evidence from Brazil. *RBGN Revista Brasileira de Gestao de negocios*, 21(4), 906-927. <https://doi.org/10.7819/rbgn.v21i5.4026>.
- [29] Vićentijević, K. (2021). Izazovi računovodstva u savremenom digitalnom okruženju, *Revizor*, XXIV, 93, 27-36, DOI: 10.5937/Rev2193027V.
- [30] Zarzycka, E., & Krasodomska, J. (2021). Environmental key performance indicators: The role of regulations and stakeholder influence. *Environment Systems and Decisions*, 41(4): 651-666. DOI:10.1007/s10669-021-09825-z.
- [31] Zeng, T. (2020). Corporate social responsibility (CSR) in Canadian family firms. *Social Responsibility Journal*, 17(5), 703-718. DOI:10.1108/SRJ-12-2019-0410.
- [32] Zhao, J. (2017). Promoting More Social Responsibility Corporations Through a Corporate Law Regulatory Framework. *Legal Studies*, 37(1), 103-136. DOI: 10.1111/lest.12140